

עמל עשו

SUPER

להסור מים
אדם

SEU

VICTU INNOCENTIS
HOMINIS,

Per

Adprobantem

SENATUM,, qui Aboæ est, PHIL. AMPLISS:

Et

PRÆSIDENTEM,

Admodum Rever: & Celeberrimum Virum,

DN. ISAACUM

פישלמאן /

LL. Orient. Professoreni Ord.

In Auditorio Superiori,

x. Calend. Decembris Anni M DCC II.

Tyrocinium Academicum depositurus,
publicè disputabit

JOHANNES W A N G.

S. REGIÆ MAJESTATI

MAXIME FIDO VIRO

DN. JOHANNI
GEZELIO,

SS. Theologiæ DOCTORI

Cosummatissimo,

Dicæcesios Aboënsis EPISCOPO

longè Dignissimo,

Regiæ ibidem Academiae PRO. CAN-
CELLARIO Eminentissimo,

Et Venerandi Consistorii Ecclesiastici
PRÆSIDI Gravissimo,

MÆCENATI meo Maximo,

ANNOS FELICES ET BENE

MULTOS!

MANUALIS-
KIRJASTO

REVERENDISSIME

PATER ac DOMINE,

Si quem unquam VESTRÆ
REVERENDISSIMÆ
PATERNITATIS adora-
turum limina novus pa-
vor & inopina deprehendit trepidatio,
eum certe me esse, & ipse maturè co-
gnosco, & quivis præsentium rerum
sincerus æstimator facilè dicet. Scili-
cet, adest jam tempus, quo infinitis
malis non ægra, sed pene fessa est res-
publica. Adest tempus, quo cuivis ca-
rissimis relictis pignoribus eundum est
in exercitum, & armis arreptis rebus
patriæ afflictis opitulandum. Imo proh
do-

dolor! (ni nostris precibus adsit Dominus) aderit, quo periclitatura est salus literarum, & REVERENDISSIMA VESTRA PATERNITAS nutantia earumdem fata in se est susceptura. Nonne ergo æquum sibi prætimere? nonne mihi contagione aliorum etiam satis iusta causa metuendi? Profectò quam promptè & faciè supplici ab omni metu vacuo ad tam magnificas ædes patet aditus, tam tutum jam eidem atonito, & tubito malo quasi stupenti, tacitè iusta tamè cum veneratione easdem præterire, ne verbis metu expressis loquens, VESTRAM REVERENDISSIMAM PATERNITATEM super communi dolore & imminente infelicitatis malo toto optimoque animo cogitantem, indignè offendat & gravius solliciter. Sed peller, spero fore, meum, REVERENDISSIMÆ VESTRÆ PATERNITATIS in omnes opem implorantes animus pertinaciter divinus, & in quosvis ejus indigos elementior usque voluntas. Eriget animum dolentius fati vices deplorantem,
Ve-

Vestra in orbos Musarum Cultores
longè lateque percelebrata benignitas, &
dabitur adeo utcunque venia piæ te-
meritati, nil plus quam vota tanto Mæ-
cenati dudum jure meritoque nuncu-
pata, solvere cupienti. Admittat igitur
facilis VESTRA REVERENDISSI-
MA PATERNITAS clientem, tali
animo ante tuas stantem fores.
Adjiciat placatos oculos ad grati hu-
milimique animi monumentum, quod
pro se hoc etiam modo in conscien-
tiam plurimi accepti favoris in præ-
sentiâ positum vult. Faciat benevolas pa-
tere aures supplicanti, ut si adhuc à tem-
porum iniquitate Musæ quietem sibi im-
petrare possint, habeant jacentes suæ
fortunæ in REVERENDISSIMA VE-
STRA PATERNITATE præsidium
firmum & exoptatissimum. Minora
multo sunt, fateor, munera, quam ut
tanta merita dignè possint redimere,
aut ulteriorem gratiam jure aucupa-
ri, placeant tamen, ex penitissimo pe-
ctore obsecro. Penlabit istam quocun-
que tandem modo injuriam animus
re-

religiosè officiosus & venerabundus,
certissimè spondens, se ea REVEREN-
DISSIMÆ VESTRÆ PATERNITATI
à solpitate in secula celebrando ora-
turum, quæ olim ipsa patria, destina-
ta per orbem terrarum fama, fami-
liæ gloria, & sancta clientum vove-
bat pietas. Scilicet, ut procul sit illa
dies, quæ Mulas Auraicas tanto An-
nistite privet, quo nominis divini glo-
riæ, literarum flori, familiæ splen-
dori, & proprii magni nominis im-
mortalitati REVERENDISSIMA VE-
STRA PATERNITAS laboret im-
mortaliter!

REVERENDISSIMÆ VESTRÆ
PATERNITATIS

Humilimus servus

Joh. Wång.

VIRIS

*De literis & Ecclesiâ longè meritissimis,
Admodum Reverendis, Amplissimis &
Gravissimis*

DOMINIS PRÆPOSITIS & PASTORIBUS,

DN. JOHANNI CAJANO,
in Baldamo.

DN. JACOBO FROSTERO,
in Uho.

DN. M. GABRIELI THAUVONIO,
in Narpis.

ut &

Plur: multumq; Reverendis & Clarissimis,

DN. ERICO CAJANO,
Pastori in Baldamo.

DN. M. MICHAELI LITHOVIO,
Sacellano in Limingo.

Illi præcipuè, ante annum Nutritio per-
benigno, atq; adeo in tenacissimâ
memoriâ habendo, singulis
vero,

DOMINIS, PATRONIS & EVERGETIS,

*Officiolâ veneratione & debitâ
pietate perpetim colendis,*

PACEM & GRATIAM!

Oceano nebulæ celeri, quando agmine
surgunt,

Et latet obscurâ condita nube dies,
Dum tristes hyades terrent, dum vasta pro-
cella

Exoritur subito, velaque plena ferit.
Horrissonis quando nigrescunt æquora ventis,
Et navem crebro verberat unda maris.
Cum tristis rerum facies sperare salutem
Vix sinit, at sevam dicit adesse necem.
Vab! timidi nauta quantus pavor occupat
artus

Membraque sunt cerâ pallidiora novâ.
Rector in incerto non sit, rogat ergo, sed
omnes

Conferat hac curas, ut regat arte ratem,
Præsentique velit miseram eripuisse periclo,
Et modo sic possit, littora tuta petat.
Est mea parva ratis multis quassata pe-
riclis

Fluctuat et validis pressa carina notis,
Atque etiam Martis furia, bellique procellæ
Terrent, ut nostro non adeunda choro
In loca jactetur; nec sit forte ulla superstes
Spes vitæ, quod sit præda parata neci.

Hinc

In Meletemata Philologica,

super argumento singulari

JUVENIS Ingeniosissimi & Præstantissimi

DN. JOHANNIS Wång/
ex convictu & propinquitate, qua eruditio-

nem, mores & vitam mihi probatissimi,

GRATULATIO,

Κλῦθι φίλῳ: Μῆσαι μέντοι πλήθυσαν
ἀνίας,

καὶ ὀδύνην καὶ ἰδρῶ καὶ ῥα τὸ ἄλγῳ ἔχουσιν:

Ὅχθῳ ἄμ' ἀργαλέος καὶ ἄπαξ ἀρετῇ ἔσιν
ἔπειθ'.

φαίνεσθαι βεβαίως προσέκοιλας ἄφαρ δὲ χαλέπτειν

οὕτως ἢ σπυρδῆ. Ἔργοισι ἐπωφελίμοισι

τίς ἐπικεῖται, ἔανπερ λυγρὰ βροτῶσι φέρουσι

ταῦτ' ἢ; Ἄλλ' ἀντὶ κακῶν τι παθεῖν ἀγαθόν

θεὸς αὐτός

δώσει, ὄλβον ἀπήμονα νῆν λόγιόν τε σφόν τε.

Τῆστον πλῆστον ἔχεις σαι ὅς μίμνῃ ἔμπεδος αἰεῖ.

Ἄλλοτε καί γε θεός σικύσμια χρήματ' ὀπίσσει:

οὐ γὰρ ποῖο βιοῖο μέλας ποτὲ ἤψατο ἰός;

Ἥθεά σε ἔγιων ἐκ πολλῶν, γνήσια βάζω.

εὐχὴν ὑψιμέδων τὸν νῆν κατ' ἐμὸν τελέσειε!

Quam L. Mq; sed occupatissimus dedi

DAVID RUTH.

LECTORI

לררר שלמו שלם

*Et in societate Academi-
 cã vitam degente indi-
 gnum maximè, ut alii
 Commilites de eo tale fe-
 rant iudicium: eum nul-
 lius esse frugis, eum om-
 nem spem quam semel de studiorum
 successu Præceptoribus injecerat, fallere,
 Et (quod maximum est) eum socordiã
 Et otio imbutum, a pristinã industriã
 degenerasse. Non ergo mirum sit Tibi
 L. B. si evitaturus tam tristem notam,
 Academica præterea consuetudini, perti-
 naciter ab humaniorum artium studio-
 sis retenta, Et sollicitationi eorum, ad
 quos mea salus attinet, quosque colo ma-
 ximè, ut me decet satisfactorius, hoc qua-
 lecunq; ingenii specimen propriã curã
 elaboratum, tandem publicè deponere,
 sum conatus. Victum vero Primorum
 Parentum cum publici hujus speciminis
 argumentum esse voluerim, satis vereor,
 ut meas partes, ceu substratã materiã*

A

di-

dignum est, obierim, meaque adeo opera
 paucis admodum accepta futura sit. Ete-
 num nulli tam est profundum subactum-
 que iudicium, qui in maiestatem status
 prioris accurate inquirere, nullus tan-
 tum potest a facundiâ, qui eandem de-
 bitis laudibus illustrare potis est. An
 ergo ego pro eâ quâ sum parvitate tan-
 tum mihi sumere ausim, ut hanc ma-
 teriam, quæ plurimas minimeque du-
 bias status primi excellentiæ signifi-
 cationes dat, perfectè eolverim? Tam pro-
 cui certè hoc abest a me, ut probè conscius
 mearum virium confiteri habeam necesse,
 me majus suscepisse negotium, quam vires
 exsequi valent. Subsidia quidem aliunde
 exspectaveram, quibus adjutus melius
 suscepto munere perfungerer, tamen cum
 magna eorum fuerit penuria, mihi que
 adeo זרין קלילין באורחא וחיקתא pa-
 rum viatici in via longâ, certum est
 me nec nucleum tetigisse. Præstitisset igitur
 forte, in hac re tacuisse quam eandem
 literis mandasse, nam in rebus obscuris et
 sublimibus אמר הדבור כסף השתיקה זהב

3
si locutio argentum, silentium est
aurum, & cautio est, ne quis, si aut opti-
marum rerum habeat scientiam, aut
in se quid sit eloquentia Attica, in eâ ta-
men re que suos latet sensus sermonem
occipiat, sed subserviat tantum verbis O-
rationi alterius cum opus est. Sed habeo
bonorum exemplum, quo mihi licere id
facere quod illi fecere, puto. Talis est
eorum ratio: quod in silentio omnium
nil vetet modestè proloqui, & ubi
omnes cunctantur, nil noceat ince-
sum urgere. Cunctatio enim non solum
in præsens noxia est, sed & futuro tem-
pori incommodat, ut hanc rem exserit re-
sponsio Orestis reditum producenti data:

Μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τὰς ἕστας τέμνε
καὶ τὰς ἀπέστας ἐλπίδας διέφθορεν.

Cum prorogat semper præsentia
facere sit. ul, etiam futuras spes o-
mnes perdidit. Hoc mali ne & mihi
eveniret, satius esse duxi, in re hac ar-
duâ non quid audere sed saltem tentare,
periculum faciens ab aliis, cum hoc mihi
ex usu foret, & certo documento ostenderet,

me etiam quod in me est facere, rerumq;
 mearum non minus ac alios satagere.
 Ergo L. B. si offenderis hic talia, quæ
 vulgarem nimis arguunt eruditionem,
 (supra vulgus enim me sapere, quia
 מקומי את מכיר novi locum meum
 gloriari non audeo) non tamen de mea
 simplici industria iudicia feras nimis si-
 mistrè, sed æquus sis, probe memor hu-
 jus: quod הנמלים לא יוכלון לשאת
 formicæ non possunt ferre onus camelorum.
 Quod si vero sensero הראשית אורי has in-
 genii mei primitias ab iniquis obser-
 vari, & adversarios rapere in pejorem
 partem, id nihil moror; cum verear ta-
 les homines quibus lepidum visum
 est alios criminari, eos ipsos esse qui
 merito reprehendantur, meamque ope-
 ram referam ad æquiorum arbitrium,
 quos intentionem boni operis velut
 opus, faciles accepturos, mihiq; semper
 operam suam daturos confido certissime.
 Sed די למבין satis sapienti. fiat itaque
 initium בגה.

SECTIO PRIMA.

Per explicationem preliminarium facilius aditum parat ad ulteriorem substrata materia delineationem.

S. I.

Proposita vero materia cuius expediundæ cum adprimè conducat, ut ab incunabulis res repetatur, eam-

que operam cuius disputaturo iungant, pervulgata methodus & via Excellentissimorum Philologorum, cautela Epicteti his proposita verbis: Ἀρχὴ τῆς παιδείσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἰστοκείψις, denique erroris periculum, quod per nominis expositionem, (quæ viam aperit & instar statuæ Mercurialis ostendit quâ sit eundum), evitari posse argumentis firmis dudum evicere, eruditorum adcuratiores, nec erit ab instituto nostro alienum, ab enucleatione vocum, non peroratâ

pri-

prius causâ Grammatices adversus
 delicatiores, quibus hic conatus
 sæpius nauseam movet, opellam no-
 stram auspicari. Prima igitur cura
 habenda vocis primæ nostræ *Πι-
 γεαφῆς* *Πηλ*. In hujus *ἐτύμα* inve-
 stigando non multum laboramus,
 cum quivis auditâ voce percipiat,
 eam natales suos referre ad verbum
Πηλ, & ab eo tantum punctorum
 mutatione derivari. Significatio ver-
 bi hujus est *cadere & incidere tam ore
 & dentibus quam gladio*, nam præter
 communē & famosum *comedendi et-
 iam pugnandi im- & oppugnandi* admit-
 tit significatum solennem & meta-
 phoricum, ductâ metaphora â simi-
 li; ut enim *dentes comminuunt cibum;*
sic gladius in bello dissecat & devorat ho-
minum corpora. Ea significatio τῆ
Πηλ, quæ nostræ materiæ convenit,
 licet remota non sit; tamen cum hæc
 vox sit ἐκ τῶν πολλάκις λεγομένων, circa
ἁμονυμίαν paulisper morari erit neces-
 sarium.

Πηλ, quæ nostræ materiæ convenit, licet remota non sit; tamen cum hæc vox sit ἐκ τῶν πολλάκις λεγομένων, circa ἁμονυμίαν paulisper morari erit necessarium.

se. Nempe meminuit S. S. (N) לחם
 פני Exod. 25. v. 32. seu *Panum fa-*
cierum. Erant hi panes quadrangulè
 numero duodecim ex præcepto Do-
 mini mensæ aureæ impositi, ut in *con-*
spectu Domini seu *facie semper essent*, in
 perpetuam memoriam summæ be-
 nevolentiaë & liberalitatis, quam
 DEUS in vasto deserto in populū ju-
 daicum in parando alimento neces-
 sario quam plurimum contulit. Et
 hos verè panes ex aquâ & farinâ pi-
 stos fuisse πρὸς ὄμματα monstrant loca
 I. Sam: 21. v. 4. Mat. 12. v. 4. לחם קרבן (N)
Panis sacrificialis Nū: 28. v. 1. hoc nomine
 adpellari *carnes in victimis adhibitæ,*
seu ipsas victimas, sentimus cū *Varablo,*
polo, Leigh, quia hæ sunt cibus DEI,
 & his ira divina sedatur ut fames
 hominis elurientis pane, propter
 JESUM CHRISTUM quem sacrifi-
 cia adumbrarunt. (3) לחם העץ *Panis*
arboris Jer: 11. v. 19 Ad hæc verba va-
 riâ interpretatione Auctores curam
 distrinxerant, nos v. missâ illâ senti-
 mus

mus cum D. Forstero & D. Gläffio
 hæc verba commodissimè exponi
 per *arborem cum fructu suo*. Fructus
 enim arboris sanâ ratione לחם dici
 potest, ut enim voluptas cibi indicat
 hominem sanum esse, sic fructus in
 arbore indicio est, eam florere nec
 adhuc emortuam esse. לחם רמה (ר) *Panis*
lacrimarum. hac voce sistuntur
 a spiritu DEI *quævis calamitates & ad-*
flictiones, quia afflictorum unicum
 solatium sunt lacrimæ, ut hominis
 fame pressi panis. Conf. Pl. 62. v. 4.
 לחם סתרים (ה) Prov. 9. v. 19.
 seu *nuptiarum Sacrilegium*, quod ita di-
 citur respectu *brevis, prave tamen vo-*
luptatis, quam impius homo ex hoc,
 ceu eluriens ex pane capit & sentit.
 (ו) Deniq; facit Scriptura mentionē
 significatus לחם generalis, qui
 nostro instituto conveniens est, &
 infert *omnem cibum qui conducit vitæ*
hominis Justinende, ut carnes, pisces,
 legumina, olera, fructus arborum e-
 dules, ficus, uvas passas, mala, gra-
 nata,

nata, citrina & quicquid facit $\omega\epsilon\varsigma$ τ
 $\alpha\lambda\phi\iota\alpha$ famemque sedandam. $\epsilon\mu\acute{o}$
 $\psi\eta\phi\theta$ hacin re sacræ scripturæ
 est *Raschi*, inquiring: כל דבר מאכל
 לחם קרוי לחם quidquid comedi potest vo-
 catur panis. Eadem est ratio *B. Lu-*
theri, qui ad Gen: cap. 39. vox ait
 Hebræa לחם, non tantum panem si-
 gnificat sed generaliter escam quamvis,
 Essen und Trincken. Fundamentum
 huic $\tau\delta$ לחם significationi tale sub-
 sternit כי הו עקר הסודה או הו: אע
 כלל המאכלים כעונן h. e. quia panis
 est fundamentum convivii vel compendi-
 um ciborum juxta illud Ps. 136. v. 25.
 בשר נותן לחם לכל בשר Dans panem h. e. ci-
 bum omni carni Conf. loc. 2. Sam.
 9. v. 7. & veritas hujus significatio-
 nis patebit. Synonymum לחם in
 lingua Hebræa est vox בג, quod li-
 quet ex Danielis 1. v. 5. si modo
 conf. cum vers. 10 dicti capituli ubi
 fit ulterior explicatio vers. 5 Conve-
 nit cum בג hebræorum vox $\beta\epsilon\kappa$ vel
 $\beta\epsilon\kappa\kappa\omicron\varsigma$, quâ Phryges panem adpel-
 lant;

lant. Unde hanc vocem acceperint cum satis nota sit historia consultò omittero; hoc tamen quemvis in admirationem rapiat propter hanc eos tantum sibi arrogasse, ut eorum lingua primæva foret dicenda. פָּרָה idem & denotare, licet propriè significet *predam* vel *cibum rapina captum*, non dubitare nos sinunt rationes a Criticis allatæ. Quas vid. apud Leigh. in Criticâ ejus sacrâ ad hanc vocem. In Scholis Græcorum frequens est ἄρτος , in Romanorum vero *Panis*, quas voces eundem subire significatum ac פָּרָה in nostrâ opellâ satis probat Oratio Dominica, in quâ vocem ἄρτος positam pro *victu quovis ad vitam necessario*, vulgatus vertit & describit per vocẽ *Panis*. An vero Leighio qui Luc. 7. v. 33. per ἄρτος vult notari *carnem* fides sit habenda? eruditorum iudicio permitimus.

§. II.

Diu satis jam vocis prioris usum illustravimus, perpendendũ simul ergo

ergo venit alterum, quod opellæ nostræ titulum dedit, verbum מַי. radix ejus singularis est מַה, quæ ex observatione Lexicographorum apud matrem hebræam non est superstes, apud Chaldæos *tamen* & Arabes filias invenitur. Denotat vero vox מַי cum sit nomen dualis numeri *aquas duplices, tum superiores, quas supra cælos ab initio creationis collocatas scribit sacer historicus, tum inferiores, quæ in terrâ sunt, ut יַי מַעַן*. Verum cum plurium aquarum in sacris literis facta invenitur mentio, observamus nostri propositi non esse investigare rationem (א) מַי קְדוּשִׁים *aquarum sanctarum* seu *aquarum הכּוּר* *lavacri* Num. 5. v. 17. quibus sacrificia oblaturi manus pedesque abluabant sacerdotes. Voluit vero hoc ipso DEUS, quod injunxerit sacerdotibus, qui antea erant sanctificati, *talem lotionem, significare, sanctis etiam necessariam esse quotidianam*

pœnitentiam, unde & apud Hebræos
 venit nomine *sanctificationis*. nec (ב) מי נדה
Aquarum separationis Num. 19. v. 9. Aquæ sanctæ hoc nomen
 adeptæ sunt, cum eisdem quid e ci-
 neribus vaccæ ruffæ crematæ admi-
 sceretur, eæque sic mixtæ in immun-
 dos effunderentur peccati expiandi
 ergo. Censet Doct. *Calovius optimam*
hanc fuisse expiationem, quia a-
 qua cineri admixta revocabat homi-
 ni in memoriam ex quali materiâ
 constaret, eumque monebat, ut sem-
 per fragilitatis suæ conscientiam re-
 tineret. nec (ג) מי המרים המאורים
Aquarum maledictionis Num 5. v 18. quæ
 sic dictæ sunt ab *effectu*, eo quod ex
 hauſtu earum mulier incestu & ſtu-
 pro polluta, maledictionem & tur-
 pem mortem sibi conciliaret. nec (ד)
 pertinent huc מי רבים *Aque*
multæ Psal. 18. v. 17. quibus spiritus
 DEI exprimit acerbissimos *doloris*
morsus, quia ut aquarum multitudo
 peredit & exedit terram; sic hi a deo
 con-

consumunt hominem, ut pristino
 decore amisso tabescat penitus. Sed
 (ה) occurrit in sacrâ scripturâ vox
 מֵי posita pro מֵי שֶׁלֵּט *omni eo li-*
quore, qui conducit ad sedandam sitim,
 ut ex iis locis apparet, in quibus hæc
 vox invenitur conjuncta cum voce
 מֵי. Ea enim, ut agunt de victu
 quo opus est homini ad vitæ susten-
 tationem, & מֵי in iis deno-
 tat *solidum cibum*, ita per מֵי ut intel-
 ligatur *potus* est indubium, quia hoc
 non magis quã illo carere potest ho-
 mo. Hanc vocis notionem nostram
 in præsentia facimus; ratio vero ad-
 pellationis hinc fluit: *quod apud pri-*
scos mos fuit aquam ad sitim restinguen-
dam usurpare. Significationem hanc
 adprobat etiam B. *Lutherus* his verbis:
 Durch Wasser die Ebraische Spra-
 che allerley Trank und durch Brodt
 allerley Essen verstehen. Synonymum
 מֵי in hoc significatu in linguâ
 hellenisticâ est ποτήριον, hæc quippe
 vox, licet propriè notet *vas in quod*

potus infunditur, & in quo continetur, tamen præter varias quas admittit significationes, μεταρρηκῶς potum in vase contentum etiam denotat Matth: 26. v. 27.

§. III.

Exhibitâ ex voto (ut spes est) consideratione vocum singulari, quam signif: voces hæ conjunctæ subeant, paucis aperiâmus, instituti exigit ratio. Sit igitur hæc hujus rei brevis resolutio: nos *iis innuere omnia ea quæ ad victum sunt necessaria atque adeo alimentum tam id quod esui quam quod potui esse potest*, משען ומשענה item משען ומשענה ceu idem his vocibus effertur Es. 3. v. 1. Et hinc in promptu est, nos haud sentire cum illis, qui in iis locis in quibus in S. S. voces לחם ומים positæ reperiuntur, sermonē de victu admodum parco & tenui fieri autumant; at fieri id quibusdam in locis, in primis ubi additur vox צר vel לחץ ut 1. Reg. 22. v. 27. faciles largimur. Ad probationem hu-

hujus adsertionis plurima suppete-
 rent dicta, sed cum ea explicare non
 ferat nostra opera, nos etiam brevita-
 tem lectemur, ablegamus B.L. præ-
 cipuè ad locum 1. Reg. 18. v. 4. Est
 autem porro observandum, licet sit
 animus paucas ducere lineas de *vi-*
ctus hominis ad vitam necessario, nos ta-
 men operam nostram non impen-
 suros explicationi *viçtus hominum*
omnium, sed *viçtus* τῆς **דַּן**, quæ etiã
 est vox tertia, quæ in ἐπιγραφή no-
 strâ posita apparet. De hac, non col-
 locato prolixiori studio in ἐτυμολο-
 γίαν, (cum eam clarè satis propo-
 nat spiritus DEI per sacrum histo-
 ricum Gen. 3. ut dignus sit Beca-
 nus qui derideatur, cum omnes
 vocum radices ex linguâ Belgicâ de-
 ducturus, vocem **דַּן** exposuerit
 quasi haat dan/ seu aggerem odio
 subjectum) hoc est præcipuum quod
 notamus, nomen **דַּן** cum sit *ES* pro-
 prium *ES* Appellativum priori modo hic
 usurpari (quod item probat omissio

רָא הַ דֵּמוֹנְסְטְרַטִיבִי, hebræis alioquin frequentissimi, tanquam primum requisitum nominis proprii) atque adeo nos occupatos fore circa dictum **הַחֹרִים הַרְאִשׁוֹנִים** seu Primorum Parentum Adami & Evæ in statu integro, adsumta tamen heic loci adpellatione a genere masculino ut digniori.

SECT. SECUNDA

Questionem, quæ est de fame & siti רָא **דָּרָא**, adfirmat probatq;

§. I.

Sic in aprico quidem est notatio vocum. Sed prius quam pedem longius promovemus, in iplo statim limine memores moniti Ebræorum: **הֲתֵקֵן עֵצְמְךָ בְּפִרְוֹדֹר שֶׁתִּכְנַס לְטֶרְקֵלְךָ** prepara te ipsum in vestibulo ut possis intrare in triclinium, parum per adhuc subsistere habemus necesse, ut positis sic fundamentis, confidentiori animo opellæ nostræ fidem facere, & suam auctoritatem conciliare possimus.

mus: merito igitur jam cura in instituto nostro quaestioni *an sit, seu an esurivissent & sitivissent primi parentes, ideoque opus habuissent cibo ad famem compescendam, & potu ad levandam sitim?* impendenda venit. Visa est haec res magnam habere dubitationem, hinc etiam a quibusdam negata reperitur, nos vero certiores de eadem facti ad adfirmantiam sententiam accedimus, adlerentes: *primos parentes* (licet fuerint ל. ה. ב. ל. ב. ל. ב. ל. per quam non tantum anima excellentioribus donis ornata fuit, sed etiam corpus duo singularia privilegia habuit) *alimento corporis indiguisse, & ejus auxilio diguisse.* Rationes quibus hoc demonstratur sunt plurimae. Primam subministrat nobis *Causa famis.* Famem enim, (cum sit appetentia cibi quam ventriculi vellicatio proritae) provocat succus quidam (alias liquor Gastricus dictus) qui a sanguine per stomachi tunicas secernitur; scilicet hic in ventriculo exinanito & cibus va-

cuo, nihil inveniens materiæ in quam
 vim & operationem suam exerceat,
 nerveam & intimam stomachi mem-
 branam, quæ adeo sensibilis est, ut
 vel minimum motum optimè sen-
 tiat, irritat & movet. Hæc irrita-
 tio operâ spirituum animalium ad
 cerebrum fertur, & hinc deinceps
 fames cibique appetitus. Jam cum
 incumbat nobis pro certo adfirma-
 re *liquorem* ejusmodi in primi ho-
 minis corpore fuisse, cum sit ma-
 ximè commodus conservandæ vitæ
 humanæ; nulla item pars corporis
 existat, quæ non habeat vel suos
ductus salivales, vel *vasa lymphatica*;
 nec probabile est stomachum ejus
 tali victu fuisse repletū, ut nunquam
 deficeret, atq; sic in membranā hanc
 subtilissimam à liquore nulla facta
 foret titillatio: (*quippe sic loqui ridi-
 culum & futile est*) adfirmandum et-
 iam est, *liquorem hunc suâ vellicatio-
 ne famem excitasse, & primos parentes
 cibo eam compescuisse.* Hoc ipsum ul-
 te-

terius evinci potest ex *Dispositione organorum*. Instructi fuerunt primi parentes *organis iisdem esui necessariis*, quibus jam reliqui homines gaudent; habebant enim *os*, quod in capiendo nutrimento hoc præstat commodi, ut cibum quemcunque dignè præparatum manibusque sibi admotum recipiat, & humore salivali conspersum & rigatum ad oesophagum transferat; habebant *Dentes*, qui hic coqui partes obeunt, minutas & conscissas partes in ollam ingerentis, comminuendo & disseccando cibum, ut facilius in gulam feratur; *Oesophagum*, per quem instar infundibuli & fistulæ stomachalis cibus ore exceptus dentibusque contritus, ope musculorum in ventriculum depellitur; *Ventriculum*, qui cibum per gulam delatum retinet, præcipuamque ejus concoctionem efficit. Nec caruerunt reliquis *organis chylicationi & digestioni ciborum nec non excrementorum ejectioni inser-*

diutibus. Igitur, quia instrumentis per quæ cibus sumitur, retinetur & digeritur gaudebant primi parentes, concedendum omnino est, eos, eundem usurpasse; alioquin hæc DEO facienda esset contumelia, ea frustra, nec habito ad usum quempiam respectu homini fuisse data: sed nulli visum sit tam contumeliosè de DEO loqui cum vel nemo sit, qui negat bruta animalia organis datis usa fuisse.

§. II.

Præterea robur addit nostræ assertioni *Epiphonema*, quod Spiritus DEI hominis creationi subijcit, nimirum quod factus sit *לנפש חיה* *has voces* connotare hominem factum fuisse in ejusmodi animam, quæ præberet corpori vitam per cibos, quorum indiga omnino fuit, non sit nobis ambiguum, cum etiam bestię, quarum vita ut hominis non erat immortalis, *לנפש חיה* adpellentur. Consequens igitur & verita-

ritati consentaneum est, propter eandem adpellationem inter hominem & bestiam quandam intercedere convenientiam, at cum in animâ rationis particeps, destitutus reliquis animalibus rationis & sermonis usu, illam dari, nemo nisi omnibus sensibus orbis dixerit, investiganda erit in alio quopiam. Manet ergo hoc, *ut homo quemadmodum cætera animantia, audiebat, videbat &c. ita pariter ac illa nutrimenta adsumsit, adsumpta retinuit, retenta digessit*, licet fuerint hæc ab homine facta excellentiori modo, quam ab aliis animantibus. In hanc rem commentatio *Lombardi* adscripta magnam lucem nobis fœnerabitur: In primo, inquit *ille*, statu corpus fuit hominis animale, i. e. egens alimonis ciborum. Unde & homo factus dicitur in animam viventem, non spirituales i. e. in animam corpus sensificantem, quod adhuc erat, animale non spirituale, quod

„ quod egebat cibus ut per animam
 „ viveret. Factus est ergo in ani-
 „ mam viventem i. e. vitam corpori
 „ dantem per sustentamenta cibo-
 „ rum. Et tunc erat corpus homi-
 „ nis mortale & immortale, quia pot-
 „ erat mori & non mori. His allat-
 „ tis rationibus accedit *hæc præcipua,*
 quod perspicuis & expressis verbis
 testetur Spiritus DEI per Mosen,
 post concessam potestatem multi-
 plicandi, *præscripsisse DEUM* homini
certam legem ciborum, eique peculiare
fructus ordinasse in cibum, unde talis
 fuit illatio: *si præscripsit DEUS homini*
in statu primævo certam alimenti ratio-
nem, & dedit ei veniam ex fructibus ci-
bum sibi colligere, (cecidit luce meridi-
 anâ clarius innotescit ex vers. 21.
 cap. 1. Genesæ) *neceste est vitæ homi-*
nis ad primè necessarium fuisse cibum,
eumque in statu integro comedisse;
 alioquin enim dicendū foret: DEUM
 temere legem de cibo tulisse, quæ
 si non, quæ tum in DEUM contumelia
 est? qui nihil frustra agit. §. III.

§. III.

Verum dicat quis, *DEUM* hanc legem propter statum lapsus sancivisse, ut probe instructi essent, quo cibo uti in eodem sibi liceret. sed hoc ratiocinium fundamento vano niti quis non videt? Palam enim est ex Genes. 2. v. 15. jam in statu integritatis *DEUM* poluisse hominem in hortum עֵדֶן non solum ideo לשמרה ut custodiret illum, sed etiam לעבדה ut coleret eundem, quod non tantum notat להשקותהוּגוּן ut irrigaret hortum, sed ut in eo laboraret, eum coleret sementemque faceret, cum recreatione puta, voluptate, jucunditate, sine fatigatione & vultus sudore, (talem enim esse significationē vocis עבד probatur ex constructione ejus cum הֵאָרְמָה) in cujus vero usum in eo laboraret, eum coleret sementemque faceret, nisi in proprium? Porro confirmatur hoc, præter colloquium Evæ cum serpente habitum, ex verbis quæ præcedunt לא תעשה מצוה נגידא.

tivum. Illis enim permittit DEUS
 reliquarum Paradisi arborum, epu-
 lorum & deliciarum esum liberri-
 mum, & ut homo, de hac permis-
 sione certior esset, tali usus est ver-
 borum constructione, quæ nec nos
 de eâ re dubitare finit, ut con-
 veniens maximè sit *paraphrasis*
 אֵת עַל פִּי שֶׁהִתְרַתִּי לְךָ פָּרִי עֵץ הַגֶּן: אֵעִי *licet*
liberam & securam reliquorum fructuum,
quandocunque & quomocunque illis de-
scendi facultatem tibi permiserim, Volo
tamen & jubeo &c. Imo si quid valo-
 ris huic esset *instantie*, *victum alio-*
rum animantium pari ratione se habu-
isse foret adlerendum, sed hoc ni sit
 absurdum, iisque contra omnem ra-
 tionem adscribat immortalitatem,
 nemo inficiabitur? Denique pro-
 bat nostram sententiam, quam de fa-
 me & siti טָרֵם אָרָם fovemus, *consensus*
Excellentissimorum Virorum. Contenti
 nos in præsentia sumus *Unico* פְּלוּנִי
 אֵל מִנִּי *circa hanc rem judicio*, cujus
 hic est sensus: Ideo voluisse DEUM
 ut

ut hominis corpus ac cæterorum
 animantium opus haberet cibus, ad
 fetuendum, ut intelligeret, se solius
 DEI beneficio, quamdiu ipse pare-
 ret DEO, non naturæ, id est mate-
 riæ ex quâ ipsius corpus consta-
 bat, & unde desumptum erat, im-
 mortalem futurum.

§. IV.

Sic quidem rem de *cibo* planam esse
 confidimus, quale vero iudicium
 de *Potu* ferendum? ab adfirmantium
 parte hac in re etiam stamus: Et-
 enim, si *solidus cibus* requirit præter
liquorem Gastricum, qui per vala ga-
 strica in stomachum defertur & à
 veteribus *fermentum Ventriculi* adpel-
 latur, *alium quempiam ad sui fer-*
mentationem, quâ vitæ hominis, ut in-
 tegra maneat, & in statu naturali
 conservetur, valde opus est, & *banc*
potus modicè haustus efficit, sitque is
 adeo, dicente *Erasistrato*, ὄχημα τῆς
 τροφῆς, & reddat omnia ea quæ sunt in-
 tus ad nutriendum aptiora: rursus, si

ea quæ per siccitatem, aut aliam adfectionem ignava & gravia sunt facta, emollit atque sursum attollit, ciborum pariter reliquias aridas, rigatas & conspersas per corpus dissipat, indigentibusque adplicat partibus, ut in eo omnes conveniunt, & quivis proprio exemplo probè est expertus, *potum ex usu primi hominis solido cibo utentis fuisse*, nemo ibit inficias.

§. V.

Sed quid non movet curiosa observatio? autumant enim *quidam* adversus innocentiaë statum *obliqui homines* ex adfirmatâ sententiâ, suæ de immortalitate primi hominis receptæ opinioni præsidium fore non leve, quare tale nectunt σοφισμα: *corpus quod cibo indiget, ut conservetur, & si non alatur perit, non est naturâ immortale.* Verum tantum abest, ut prolato σοφῶ φασημάκω nostræ obstrepant, ut potius ostendant suam vanissimis principiis

piis sultam, & se ipsos haud ha-
 bere exquisitam rei cognitionem:
 distincta quippe *immortalitate* in eam
 que DEO, Angelis & beatis post resur-
 rectionem est propria, & eam que pri-
 mo homini competebat, res est in vado.
 Aliam autem eorum esse immorta-
 litatem, aliam *hujus* fuisse, princi-
 pium, ex quo primi hominis cor-
 pus figuratum fuit, est indicio. Quid?
 quod idem nos etiam faciat sci-
 entes, corpus primi hominis nec
 fuisse *spirituale*, ut quidam nostram
 sententiam ex *natura spiritus cibo & po-
 tu non indigentis* refutaturi, somniant:
 jacuit enim corpus formatum humi
 exanime instar trunci, omnisque
 motus & sensus expers, donec in spi-
 ravit DEUS in nares istius spiracu-
 lum vitæ. Nonne præterea, adpel-
 lare corpus *ψυχικόν spirituale*, est i-
 dem, quod admittere contradictio-
 nem in adjecto, ut vulgo loquuntur,
 & destruere realem inter corpus &
 spiritum, hujus & illius adfectiones,

differentiam? ut taceam, *primum hominem* adversus omne corruptionis mortisque periculum velut *Panaces Herculeum Arborem vitæ* habuisse, *cujus esum* eam ob rem omnino eidem fuisse *necessarium ad immortalitatem & immunitatem à morte*, non injustè censeat Magnus & verè *Augustus Varenius*. Quod vero idem non sine honore nominandus *Doctör*, pressurus aliquà ex parte vestigia *Pererii*, auctör sit: *nutritionem primo homini fuisse necessariam ad partialem humidi radicalis & calidi innati deficientis restorationem, ubi mutatio non fuisset totalis sed partialis, non corruptiva sed perfectiva*, id nostræ memores parvitas eruditorum iudicio relinquimus, qui rem plenam periculi & obscuritatis facilè explicabunt. Sufficiat nobis scire, eos verè comedisse, esumque majori ex parte fuisse *ad suavem naturæ nunquam deficientis conservationem*, licet modus aliæque plurimæ circumstantiæ nos lateant.

SECTIO TERTIA

Cibi & potus rationem brevissimè habet.

§. I.

Eundem אלהי , cujus mentionem in *Parascha* בראשית tricies & bis factam esse observat D. *Varenius*, qui fecit Adamum sextâ die creationis mirabili opificio, quique propter nomen, quod sibi tribuit multitudinis, pluralitatem quandam respicit, & per constructionem hujus cum verbo singulari, in illâ pluralitate singulare quidpiam adesse ostendit, *Hospitem facimus activum & cibarium Auctorem*. Scilicet non *DEUM Patrem*, aut Angelos ad deliberationem adhibentem, quia ministri sunt & res creatæ non creatores, aut tres mundos alloquentem, ut fingit R: *Manasse*, quia hos mundos aliunde non exsculpet nisi forte cum R: *Mose Gerund.* & R: *Bahye* ex verbis initialibus *Geneseos*, sed *DEUM Patrem cum Filio & Spiritu Sancto*, adeoque

que totam Sacro-sanctam Trinitatem.

Hunc enim Adamum, datâ ei vi multiplicandi, concessoque dominio in res omnes, tali oratione adlocutum fuisse scribit sacer historicus Gen. i. v. 29.

הנה נתתי לכם את כל עֵשֶׂב
זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת
כל העץ אשר בו פרי עץ זרע
זרע לכם יהיה לאכלה:

Ex hac igitur patet sapientiâ Creatoris provisum esse cibum ad conservationem individui, sicut ejusdem verbo impressa fuit facultas & appetitus multiplicandi genus humanum ad conservationem speciei, vers. præced.

28. Et ut probè animadverteret homo, quanti apud DEUM esset, quam sibi haberet curæ vitæ suæ conservationem, & quam largè suppeditaret quævis ad victum necessaria, visum fuit sapientissimo DEO *notabilem asteriscum* part. הנה hic præponere. Est enim ea, ut loquitur acutissimus D. Varenius, ab unâ parte „

Character creatoris in hominem stupendæ beneficentiæ & providentiæ: ab alterâ parte hominis excellentiæ, & â parte objecti evidentis & abundantis bonorum & desideratissimorum ciborum præsentia. *Ecce*, inquit, præsentissimum ciborum apparatus liberalissimè vobis donatum, quem manu quasi meâ vobis offero: ecce ergo pro lubitu vescimini illo, qui vos hospites expectavit, cibo. Hæc ille.

§. II.

UT autem hic dictus אלהים fuit hospes activus, ita etiam eorundem cibariorum, quæ in victum homini concessit, sine repugnantia censendus est auctor. Cum enim de productione eorum proponitur quaestio, est nostra sententia, quæ & cujusvis non revocantis in dubium S. S. ἀυθεντίας erit, hæc cibaria die tertio DEUM produxisse: quippe eo ipso (nullæ enim demum post hominis creationem sunt productæ, quod

quod nonnulli probare annituntur ex Gen. 2. v. 9. ubi ob singulares rationes facta tantum est à Mose recapitulatio priorum) auditâ voce **וַיִּצְוֶה** imperativâ **וַיִּצְוֶה**, omnes herbarum arborumque species non *active*, quasi apta fuisset per se ad producendum, sed *passive* juxta voluntatem DEI materiam tantum suppeditando, **וַיִּצְוֶה** egredi fecit & progerminavit terra. Et tum stetit mox tellus, quamvis esset vacua ab incolis, floridissimis pratis, excellentissimis arvis & καλλίστοις δένδροις κοσμημένη. ut hujus rei veritas patet Gen. 1. v. 11. 12. In tres autem classes tam *re* & *naturâ* quam *accentuatione* & *scriptionis formâ* loco citato distribuuntur כל יבול הארץ omnes proventus terra. Prima comprehendit **וַיִּצְוֶה**. hac voce nonnulli volunt designari herbas medicinales, quas DEUS, quia prævidit multa mala ex lapsu oritura, produxerat. alii eam de teneris & mollibus herbis exponunt.

Verum, quia hoc intercedit discriminis inter רשׁב & עשב , ut *illud* respectu radicalis verbi sit generale *hoc* autem non, imo *hujus* radix verbalis in Hebræo labio sit ignota & inusitata (non enim licitum est dicere, est *cenfura D. Var:* תעשב החרץ , sed תרשׁב החרץ) adeoque רשׁב latiore quendam involvat conceptum, *hoc* etiam semper opponatur עשב in *Paraschâ* בראשׁית aliisque locis, sentimus cum *D. Varenio* & *D. Calovio*, eam verè denotare *herbas insativas* & ἀνθυμάτων species e.g. *Grasß für die Vieh*. Quin etiam observamus, עשב non posse explicari *adjective*, רשׁב v. *substantive*, ut interant hæc duo verba conjuncta *herbas virentes*: impedit enim accentus *distinctivus* in רשׁב & *conjunctivus* in עשב . Et licet sit *omissa part. conjunctiva* ו , ex eo tamen nihil inferri potest, cum similis constructio כדרך הלשׁן occurrat in plurimis locis

CIS. *Secundam classem* constituunt עשב מוריע זרע quidam de *gramine, fœno & pabulo* in sustentationem, quidam de *grandiusculis herbis* dici autumant. At quia ex supra allatis, nec non accentuum ratione certum est, distincta esse רשא & עשב, *huc pariter respectu distributionis in species ex observat. D. Varenii* sit generale, ut non liceat dicere זרע רשא, sed זרע עשב, nos secuti iudicium *prædictorum Doctorum*, per vocem עשב, *herbas sativas ad sui conservationem virtute seminali præditas & cultura provenientes* intelligimus, e. g. Saat zu Noth den Menschen. In *tertia classe* sunt עץ פרי *arbores fructuum feraces*, tam *potentiâ naturali* à Creatore inditâ, quam *actû*, unde statim additur פרי עשה: statim enim post creationem ad jam jam condendi hominis usum *ipso actû* excellentissimis fructibus superbiebant *arbores*, egredientes adeo è ter-

terrâ onustæ fructibus, & semine
specierum conservante arborum
propagationem.

§. III.

Hæc res certa est. Juvabit er-
go notare, quæ harum *trium*
classium ex liberalitate Numinis τῶ
כֹּל *cibo* essent. Gen. i. v. 29. qui
locus in super. extat, suam circa
hanc rem mentem his verbis DEUM
pronunciassè indicat vere μέγας
θεόλογος, עֵשׂב וְרֵעַ וְרֵעַ כֹּל — תִּתֵּן
וְתִתֵּן כֹּל — הָעֵץ וְרֵעַ וְרֵעַ יְהִי לְכֹל
לְאִכְלוֹ. Binas posteriores *classes* hic
hominū arbitrio, qui hic pronomine
כֹּל efferuntur, permisit DEUS, ut
ex iis liberè & absque metu insecutu-
ri periculi sumerent quæcunque ad
victum necessaria forent. Præbe-
bant adeo alimentum ejus corpori
tam *frugum genera*, quæ aut spicis
continentur, ut *triticeum hordeum*, aut
includuntur filiquis, ut *legumina*, aut
vasculis, ut *sesama* & *papaveres*, aut

membranis, *panicum, milium*, quam
arbores, quæ glandes edunt, ut *ca-*
stanea, esculus, quæ fructum profe-

runt coni adinstar turbinatum, ut
eupressus, cedrus, quæ poma ferunt
 ut sunt *malus, citrus*, quæ fructus pro-

ferunt sub duro cortice, ut *amygda-*
lus, in quibus est fructus molliore
 carne præditus, teneraque pelle coo-

pertus, ut *oleam, cerasq*, quorum
 fructus siliqua est, sive granum quod
 longiori ac sicciori cortice succum
 involvit tenuiorẽ certis distinctum
 internodiis, ut *Cassia, tamarindi*. Vel ut
 rem verbo complectar: *omnium her-*
barum sativarum & arborum frugife-
rarum species sive *intra* sive *extra*
paradisum fuerint, DEUS homini
 in *cibum* dedit liberalissimè, ut
 ex *omnibus* iis, etiam *delicatissimis*,
 quicquid *esui* esse potuit, deligeret.
 Negant quidem nonnulli ei conces-

sos *fructus extra paradisum*, faciendo
 fidẽ suæ adlertioni verbis quæ occur-

runt Gen. 3. v. 18. *comedes herbam agri.*

Sed

Sed hoc refellere non adeo operosum. Quæ enim consequentia? dixit DEUS, quod homo post lapsum non frueretur *fructibus paradisi* longe nobilissimis, sed comederet *herbam agri* extra paradisum proveniente[m], Ergo non data homini facultas carpendi *herbam agri* in cibum ante lapsum? vel cui bono *universalis* designatâ voce לֶחֶם *clausula*, non solum *speciebus* sed etiam *terre* unde *illæ* enascuntur addita est Gen. I. v. 29. Parilis utriusque h. e. absurda & nulla est ratio. Hæc ergo genuina & vera erit *loci obiecti* interpretatio: quod homo, quia fructibus paradisi abusus erat, non aliis, *ideo* fructibus paradisi carere debuit, & quia inordinato cibo paradisi peccaverat, ideo denegatione cibi ejusdem fuit puniendus.

§. IV.

Herbarum arborumque fructus fuerunt quidem *eibus primorum*
pa-

parentum, vel ut apertius cum Ovidi:
rem exprimam: Primi homines

*Contentique cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fructus montanaque fraga
legebant,*

*Cornaque & in duris herentia mora
rubetis,*

*Et qua deciderant patulâ Jovis ar-
bore glandes.*

Testimonium tamen Diod. Siculi,
quod de victu eorum dicit, quoque
adfirmat: Primos homines inordinatâ
& belluinâ vitâ utentes sparsim ad pa-
sca iuisse, est ער שקר הוא Testimo-
nium falsitatis: diversa quippe fuere
fercula hominum â pabulo brutorum.
data sunt his in alimentum עשב
sed non ער ער עשב ut illis; verum
ער עשב ירק significat quidem et-
iam omnem herbam, quâ utitur homo
ad cibum aut medicamentum, & un-
de sunt horti, ut observat Schindl:
in Lex: quia tamen vi verbi radi-
calis ירק exspuit, propriè dicit spu-
um

sum terra, hoc est, illud viride hu-
 midum quod supra terram eminent,
 hic etiam τῶ ζῴων additur ut ejus spe-
 cies, certum est, cibum *animantium*
 fuisse omnes αὐτομάτων species, *virides*
herbæ, *gramen* & *olera herbarum*,
sicut hominis agrorum arborumque fru-
ges & *fructus*. Adcuratè ergo re-
 spectu hujus rei D: Varenius part. 1.
 quæ habetur vers. 30 Gen. 1. expo-
 nit non per *similium nexum*, hoc sen-
 su: *vobis erit in cibum* & *omni bestia*,
 sed *adversativè*, ut talis sit constru-
 ctio: *Omni vero bestia* &c. Par etiam
 de aliis *viduum primorum Parentum* hac
 contumeliâ inquinantibus, DEUM
 nimis tenuia fercula eis *suppeditasse*, ea
 conservanda eorum vite non fuisse satis,
 eosque adeo *parcam* & *duram* egisse vi-
 tam, esto *judicium*. Sic enim ac-
 tum esset de clausulâ ἐγκωμιασικῆ,
 quâ DEUS peractâ creatione om-
 nia ἰσχυρὰ καὶ ἀγαθὰ valde bona, excellen-
 tissimè bona, eâ *συνεργίᾳ* & per-
 fectione ut perfectior excogitari
 NON

non posset, creata & constituta fu-
 isse, iudicio suo adprobante pro-
 nuntiavit. Actum sic etiam esset de-
 decantatâ adeo *terrae fertilitate*: cum
 tamen *ea* maledictionis expers fuit
 feracissima, sponte, largè copiose-
 que præbens quæcunque ad victum
 hominis pertinebant. Et quam-
 vis ejusmodi *splendidâ mensâ* aut po-
 tius *luxuriæ incitamentis*, ut nunc fa-
 ciunt mortales, non uterentur, tan-
 tum tamen abest, ut *illud* faveat
 calumniatoribus, ut certo indicio
 potius sit, terram fructuosissimam
 fuisse & delicatum necessarium-
 que cibum subministrasse: herbarum
 „ quippe, arborumque fructus cibi
 „ tur. fuere jucundissimi & bellissi-
 „ mi, benè olentes, benè sapientes, sa-
 „ nitati adprime conducentes & lon-
 „ gè plus succi viriumq; suppeditan-
 „ tes, quàm nunc piscium vel volatiliū
 „ præstare possit caro. Terra enim
 „ nondum erat maledicta. Hæc sunt
 verba *D. Cal.* quibus prædicat *vim her-*

borumque in alendo, quam etiam firmat singulis arborum herbarumque classibus addita *diverſis Quorundam* Gen. I. v. II. 12. Sed inſtet quis: per arbores inſalubres & herbas venenatas noſtrum adſertum corruere. Verum nihil minus: poſt maledictionem enim tales demum ferre incepit terra, quæ in ſtatu excellentiæ nec tuliffet. Recenſet quidem *Cornelius à Lapide* tres rationes, cur DEUS arbores inſalubres ſterilesque, & venenatas herbas crearit (N) ut univerſum omnibus rerum generibus eſſet integrum, (D) ut ex iis, teu contrariis, aliarum elucereſ bonitas, (A) ut homini medicine eſſent. Hanc tibiã tere etiam inſtat *Pererius* dicendo: naturalem terra fertilitatem nec omnino demtam nec omnino diminutam fuiſſe, ſed eodem modo ſeſe illam habuiſſe ante & poſt hominis peccatum. Verum hi à veritate longius abeunt. Cum enim creata fuerunt cuncta valde bona, homini non opus fuit medicinã, arbores ſteriles herbæq; no-

xiæ, quemadmodum labor sollicitudinem & difficultatem secum ferens, sunt pœna peccati: sequitur ergo *noxium illud accidens*, quod jam iis inest, *post lapsum cœpisse*, illas propter peccatum à priori naturâ (si illas alias herbas arboresque ut species universi consideremus) *degenerasse*, terramque propter idem suâ fertilitate *nimum proh dolor! fuisse privatam*. Et quamvis quibusdam in locis *terra minus fertilis fuerit* *horto* *est tamen jam eadem plurimis in locis non modo infœcunda, sed & fœcunda loca lolio, Zizaniis, sentibus ac spinis sunt deformata*, adeo ut ibi, ubi Adam ante lapsum inter fœcundissimas arbores, in amœnissimis pratis, in floribus & rosis ambulavit, nunc urticæ, sentes aliaque molesta germina in tanta copiâ excrescant, ut ea, quæ bona sunt, fere obruantur. Non ergo horum predictorum firma est adlertio, nec acu rem

ceti-

tetigit *Grotius*, qui maledictionem terræ comparatè explicaturus, exponit verba maledicta erit terra hoc modo: non erit qualis paradysus qui te sponte natis alebat, vegetumque præstabat, sed subacta multo labore ne sic quidem pueros fructus proferet: non enim satisfacis maledictioni divine, vi cuius, propter peccatum hominis terra pristinâ fertilitate privata spinas & tribulos, id est, per synecdochen omnis generis herbas inutiles & noxias, germinat, & gravius quid involvit, ceu superius allata demonstrant.

§. V.

Sponte quidem præbuisset terra homini alimenta. Non tamen est nostra mens, Adamum liberum laboris fuisse, sed ipsum eundem in ea, que dictui essent necessaria, in statu integro insumisse. Posuit quippe DEUS hominem in hortum עֵדֶן, לעבדה, hoc est, ut coleret eum, in eo laboraret sementemque faceret, ut talem huius
ver

verbi *ἐμφασιν* supra explicavimus. Imo, quod addat DEUS tam herbis quam arboribus, quibus Adam vitam aleret, *זרע זרע*, idem probari credit noster Varenius, dicens: in hac concessione cibi tacitè etiam innuitur futurum hominis officium in adplicatione seminum ad perennem cibi conservationem: unde utrobique additur, *sementantes semen*. Laboris ergo hic quoque fuisset usus, non laboris qui secum fert sollicitudinem, molestiam & coactionem, sed laboris conjuncti cum jucunditate, voluptate & recreatione: ille enim post lapsum demum fuit introductus: quia è terrâ maledictâ in labore sine molestiâ ac difficultate comedere non licet. *בְּעִצְבֹּתָ וּבִזְעָתָ אֲכַלְתָּ אֶת-הָאָרֶץ* cum acri dolore, magnâ molestiâ, corporis fatigatione, horrore & metu mortis comedes terram & vesceris pane ex eâ, est sententia DEI decretoria Gen. 3. v. 17. & 19. De Agriculturâ ergo eâ, cujus usus jam est apud

quod mortales, si quis quæstionem propoluerit, hinc planum est, *illam* eo tempore non fuisse, sed demum post cæpisse: quia sine labore sollicito, improbo & difficili exerceri nequit.

Quo vero tempore initium eius factum fuerit, in eo non conveniunt Auctores.

Agricultura inventionem alii *Osiridi* tribuunt. alii *Triptolemo* adsignant, alii *saturno* adscribunt. Nonnullis *Cererem* eam mortales docuisse, & nomen *Cereris* a gerendis frugibus accepisse, visum est. Sed *ii omnes* errant & fidem non merentur. Si enim S. S. imposito homini statim post lapsum per maledictionem terræ labore molesto & sollicito, testatur, *Cainum*, qui primo mundi anno natus est, fuisse עובר הארמה, extra controversiæ aleam est, *ibi agriculture initium esse ponendum*. Simile de usu frumenti & modo serendi esto iudicium. Scilicet, quia ante multas tempestates, quam esset *Ceres*, *Dionysius*, *Triptolemus*, *Saturnus*, frumenti
usus

ulus apud mortales erat, præcipuè
 apud Hebræos & Ægyptios, (quod
 perspicuum est ex historiâ Jacobi
 mittentis filios in Ægyptum ad e-
 mendum frumentum,) ideo *hic*, cum
 agrorum culturâ & ferramentis ru-
 sticis, *ab hominibus statim post lapsum*
vitam agentibus ad posteros manavit,
 & *hi ea* (nulla enim ars, ut *Fabius*
inquit, intra initium suum stetit)
deinde adauxerunt, atque ex iis, quos
commemoravimus, alii alios primi
monstrarunt. An vero talis panis, quem
 nos habemus, tanto labore fuerit
 comparatus? est quæstio sua non
 carens difficultate. Alii enim hic
negantem sententiam amplectuntur,
 hoc ducti argumento: *quod omnia,*
quæ homini ex usu sunt, non videntur
statim fuisse inventa. Alii rursus ad
 quæsitum responsuri hac progredi-
 untur viâ: *primos homines post lapsum*
ob defectum panis facili glande longa
seraq; solvisse jejunia, ut in hanc rem
extat effatum Boëtii. Nos neutrius
 par-

partis auctoritati fidem derogare volumus. Attamen, quia glandibus cibi deliciares in promptu erant, & panis quoque est præcipuus cibus, quo hominis corpus alitur, probabiliter concludimus: *ejus usum non multo post usum frumenti adinventum fuisse.*

§. VI.

Ergone in paradiso non comederit Adamus? brevibus cognoscemus. In hoc inquirunt, quæstionem, quæ est de tempore commemorationis Adami in paradiso, prius explicabitur, cum in eâ totius rei cardo vertatur. Sed, hic dissidemus a Veteribus adserentibus: Adamum per centum annos in horto permansisse, adversamur etiam iis, qui aut per trihorium duntaxat *πρωτοπάτορα* felicitatis primæ participem faciunt, aut usuri numero rotundo & sanctificato septem huic tempori adscribunt annos, aut tot annos Adamum ibidem fuisse statuunt, quot Christus
mi-

ministerium in terrâ obivit. Ponimus ergo hic absque veritatis jacturâ modestissimè tale *judicium*: aliquod temporis spatium hic omnino esse concedendum. Rem illustrat sequens "ratiocinium. Sexto creationis die "conditus erat Adam. Septimo solenne fuit Sabbatum. Post id tempus omnium generum animalia "â Cosmoplaste ad Adamum ducta "sunt, ut nomina naturis ad amussim apta imponeret unicuique. "Non id intra trihorium vel diem "unicum (quanquam miraculosa "fere animalium congregatio videri queat) propter tot volatilium, "gressilium, reptilium aliaque insectorum genera expediri ab Adamo potuit. Dein è gravi somno, "quo sopitus, evigilans, suam juxta "se sociam deprehendit & agnovit. Non hæc absolvit omnia una lux unaq; nox. *Hujus ergo ratiocinii intuitu, talis quæsito parata est responsio: Adamum intra id tempus; sive fuit*

fuit trium sive decem sive tredecim dierum vel plurium, quo in paradiso commorabatur, comedisse: non enim videtur verosimile, eum à delicatissimorum fructuum esu abstinuisse, cum etiam arbor scientiæ boni & mali, Evam, quod esset bona & oculis ejus desiderabilis, suo vesci fructu adlexerit. Hic denique ultro se offert quæstio curiosa forte magis quam necessaria, *cur herbarum, arborumque fructus expresse hominibus in victum dederit DEUS?* sed cujus rationes à priori, quia latent, memores tritæ sententiæ Hebræorum **לֵךְ אֶל־עֵץ הַיָּדָע** i. e. *altiora à te ne queras*, lubentes omittimus aliquas si non certas, probabiles saltem à posteriori cum D. Calovio enumeraturi. (N) Victus simplicitatem & frugalitatem hoc ipso commendavit DEUS: illa quippe sanitati, sapientiæ, virtuti & castitati multum prodest, hinc videmus frugalitatem à paganis observatam & multis lau-

dibus celebratam esse. Digna sunt
 verba B. *Lutheri* quæ hic adscriban-
 tur: Ex fructuum istorum esu,
 inquit *ille*, non leprosa illa pin-
 guedo, sed corporis pulchritudo &
 sanitas proventura tum erat, &
 sana humorum temperatura. Nunc
 carnes non sufficiunt, non suffici-
 unt legumina, non frumenta, & sæ-
 pius incommodiori victu valetu-
 dinis pericula incurrimus. taceo
 illa, plus quam pecuina peccata,
 quæ quotidie immoderato usu cibi
 ac potus ingravescent. (2) Voluit
 DEUS *herbarum designatione* sollicitudi-
 ni victus occurrere, ne de eo parando
 animo angamur, cum nullus in mun-
 do sit angulus, qui herbas arbores-
 que non fert, hominique victum cor-
 pori alendo sufficientem suppeditet.
 (3) Commonefacere forte voluit
 etiam homines *ad signati ipsis cibi cum*
animantibus communis, ut submissius
 se gererent, siquidem, non Angelo-
 rum more, sine cibo, sed ut ani-
 man-

51

mantia bruta vitam sustentare debeant: nec non vitæ animalis quæ cibo ac potu eget.

§. VIII.

Sed כֹּלֵה בְּלֵא שְׂתִיָּה כִּמְכָה בְּלֵא רְטוּיָה *Cibus absque potu est quasi vulnus absque emplastro* Restat ergo, ut postquam ratiocinati sumus de cibo solido טָרֵם וְרָרָה ejusque naturâ, quis ejusdem fuerit potus, jam simplici evolvamus scrutinio. Sed hic hæret aqua: quippe ad trutinam juvenilis cerebelli examinarem, quam spissæ tegunt tenebræ, quamque probatissimæ eruditionis viri silentio transierant, arduum nimis & difficile est. Ne tamen quem lateat, quid nostri super hac re sit animi, dicemus quid probabiliter, ut in re obscurâ fieri solet. *Due vero diversæ super hac re constitui possunt opiniones.* Altera eorum, qui vinum innocentis hominis taciunt potum, altera censentium, eum aquam pro potu usurpasse. Nos illâ suis, si

qui fuerint, modestè relictâ Patro-
nis, *banc* impullu lequentium ratio-
num amplectimur. Scilicet, ut ex
lege DEI homo solido cibo simpli-
ci & frugali, qui expers fuit incita-
mentorum luxuriæ, & absque ma-
gnis sumptibus multoque labore ubi-
vis terrarum præparari potuit, &
herbarum arborumq; fructibus ute-
retur, ita necessum est, *liquorem*, si-
ne quo cibus non bene digereretur,
eiusdem etiam fuisse *natura*, h. e. *fruga-*
lem, simplicem & absque difficultate ubi vis
terrarum parabilem. At talis præter
aquam nullus alius datur. Ad *vi-*
num enim quod attinet, licet ab e-
jus excellentiâ quid pro eo possit
adferri, caret tamen *dictis requisitis*
quæ hic aderunt. Non est *liquor fru-*
galis: licet enim modicè haustum
conducit excitandæ lætitiæ & refi-
ciendis viribus, fomes etiam & in-
citamentum est ingenii virtutisque
ad opinionem Perlarum, tamen si
quis plus tatis biberit, quod verè
fie-

fieret, si potus foret quotidiana-
 nus, corrumpit sanitatem corporis,
 excitat iracundiam & rixas ciet, ut
 homo vino ebrius irâ in rabiem
 versâ nil pensi habeat, si quid quod
 turpe sit commiserit, ceu ejusmodi
 vires illi inesse, expertus est *Noachus*;
 experiuntur etiam quotidie mortales,
 unde nec sine admistâ aquâ, ii,
 qui salutis suæ sunt cupidi, audent
 vino ad sedandam sitim uti. Ad
 voluptates præterea incendit illicitas:
 nam disserente Hieronymo, *proximus à Libero Patre intemperantia gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit.* Hinc & nata videtur, quæ in *Terentio* extat sententia, *sine Cerere & Libera friget Venus.* At aquam aliter sese habere est in confesso: nullus enim per aqua usum aut ipse malo adfectus, aut alii injuriam fecerat. Non est *Vinum liquor simplex.* Vinum enim tale quale jam est in usu & potationi inservit, non
 spona

sponte fert natura, sed per pressio-
nem tale ex uvis conficitur. Non
ergo inueniebatur tale vinum in
Paradiso, sicut nec uvæ in quavis
terræ parte inveniuntur: quia non
omnis fert omnia tellus. *Aqua ve-*
ro dispar est ratio: quippe intra
ea spatia, intra quæ, eam jam à mun-
di exordio collocavit sapientissi-
mus rerum Architectus manet per-
petuo, nec intensissimo premente
frigore deficit. Frequens præterea
in omnibus terræ partibus est co-
pia, ut sine adsiduo labore possit
adferri & parari. Ut igitur omnis
effectus de suâ testatur causâ, requi-
sita pariter debita si adsint, indicant
rem ita sese habere, ita ob probata
requisita per hanc dispositionem syllo-
gisticam nostra vera manet adfertio:
si aqua, non vero vino, ea conveniunt re-
quisita, que potui primorum hominum
sunt aptissima, utique fuit eadem potus
eorum At. v. P. Ergo P. Sed instet
quis: תוּן ׀ ׀ ׀ non opus habuisse, pe-

sulari liquore in potum, promo-
vente concoctionem naturâ cibi
ejusque succo, qui herbarum arborum-
que fructibus ante maledictionem
inerat; & nos eo, quo negamus in
quavis terrâ uvas crevisse, in sta-
tu integro, ire etiam negatum
terra fertilitatem prorsus admiran-
dam. Verum talis nimis tenuiter
& curiosè disputat. Nonne enim
quotidianâ deprehendimus experien-
tiâ, homines jure & tenuiore cibo
vitam tolerantes etiam desiderare
potum, & absque hoc vivere
non posse? vel num ex eo, quod qua-
rumvis terræ partium fertilitas non
attigerit fertilitatem paradisiaci hor-
ti, possit inferri, quædam loca fuisse
infœcunda? nulla sane ejus seque-
læ subest ratio: quia ea loca,
quorum minor horto $\gamma\gamma$ fuit fer-
tilitas, fructuum fuere feraciora iis
locis, quæ jam feracissimorum no-
mine veniunt. Deinde, donata fuit
terra ante maledictionem amplio-
ri-

ribus donis, herbarum arborum-
 que fructus majori gaudebant vi-
 alendi, majori suavitate & jucun-
 ditate, major quoque inerat a-
 quæ efficacia & dulcedo. Ergo
 si privata *bis, jam sedet sitim, & ho-*
mines eam haurientes benè vivant,
 nil obstat, quin *idem* tum potuerit
 præstare, fueritque etiam *hujus in-*
tuitu potus primorum hominum. Quid,
 quod non modo homines antedi-
 luviani, sed etiam qui post diluvium
 in vivis erant sancti Patriarchæ,
 queis curæ fuit frugalem vivere
 vitam, *aquam potarunt?* qui *mos mo-*
duisque non nisi forte ab Adamo ha-
 bet originem, quod ipse in paradiso
aque adsvetus, eadem pro potu usus
 fuerit aliquamdiu extra paradysum,
eumque cultum postea ab eo sui cepe-
 rint posterii.

§. IX.

Ut vero nostrum super hac re
 tale sit ratiocinium, non tamen
 persvadeat sibi quispiam, nos notiti-

*am vini usus Adamo derogare: quippe
 ejus insignis sapientia sublimiora
 comprehendere potis erat, hanc ita-
 que quantivis pretii rem probè quo-
 que cognovit. Multo minus quis id
 suum in animum inducat, nos hâc
 sententiâ, denegantibus vini usum ante
 diluvium velle favere. Phrasis He-
 brææ quæ occurrit de Noacho Gen.
 9. v. 20, ויחל ויטע כרם & cæpit
 & plantavit vineam, is forte videbi-
 tur sensus, tamen eadem id non in-
 fert ac si primus plantasset vineam:
 tum si idem inferret, id secundum
 quid esset intelligendum, quod pri-
 mus post diluvium plantârit. Non
 enim potest dari ratio, cur magis vi-
 sis quam aliarum plantarum præ-
 stantissimus usus & fructus in obscu-
 ro tam diu latuerit. Nec reddi po-
 test causa, cur Christus hominibus
 ante-diluvianis Matth. 24. v. 38. ex-
 probrat, quod immersi voluptatibus non
 modo ederint sed & biberint, nisi di-
 catur eos vino sese ingurgitasse: vinum*

H

enim

enim qui potus est *naturalis*, ante cerevisiam, qui potus est *factitius* & præter vinum sola inebriat, *omnino fuit inventum*. Quo præterea commotus argumento *Noachus* in animum induxit vineas plantare, quæ sedulâ curâ opus habent? nota sane ipsi fuit *planta excellentia* & *fructus ejus vis*, atque ideo *hoc* suscepit *negotium*: plantavit enim vineam, ut *ex vite potionem* exprimeret. Et licet ex aliis fructibus *potus* potuisset parari, ut postea factum est, in tantâ tamen rerum varietate animum potius ad *uvæ* adplicuit, cum antea experientiâ edoctus sciret, quid ipsi & reliquo humano generi *ex eo labore* commodi & *lucri* sperandum foret. hinc ergo sequitur, nec *homines antediluvianos* adeo stolidos fuisse, ut *nobili uvarum liquore* adlecti, *illas* per expressionem in *vinum* facili negotio non solverent. Nam *vivendi necessitas* est adeo ingeniosa, ut ad corporis

sustentationem res non modo neces-
 sarias, sed & delicias gulæ congrua-
 as inquirere non desistat, quod cum
 & adhuc accidat, cur *illud nature*
beneficium primo mundo denegetur, nul-
 la subest ratio. His accedit hoc de-
 niq̄, quod sacrificiis addi consueve-
 rint *libamina è vino, quæ primâ mun-*
di ætate etiam offerebantur. Si ve-
 ro quid *parti neganti* hic dandum
 erit, licebit adserere, *Noachum pri-*
imum vites excoluisse cum arte, & vini
usum ordinarium fecisse, cum ante
diluvium non esset adeo frequens hu-
 jus usus, neque *ille* ita essent excul-
 tæ eo tempore, quo *terra* non fuit di-
 luvio corrupta. Facta autem Gen. 9.
wineæ a Noacho plantatæ, adeo adcu-
 rata mentio, ob *noxam* quam admi-
 sit Noachus vino remulentus & in-
 secutam *Chami maledictionem,* ut non
 clam esset Israelitas, unde origo ma-
 ledictionis *Cananeorum* fuit. Sed de vi-
 tibus, unde *eas Noachus finito diluvio*
acceperit, quæritur. Apud *Judeos*
 com-

commentum de *hircio*, à *Noacho* emissio
 & esu *labruscarum* inebriato, in-
 venit. Extant involucra *Etbni-*
corum de *Stapbylo capellarum* *Oenei pa-*
store. & *Liberi Patre*. Nec latet senten-
 tia *R. Levi* de *prudentiâ Noachi* de-
 ferentis omnium plantarum species
 in arcam, easque ibi adservantis. In-
 aprico etiam est opinio *Calovii*, *Ri-*
veti aliorumque plurimorum, divinam
 hac in re providentiam decantan-
 tium, quâ ut in radicibus omni-
 um plantarum, ita & vitis vis ali-
 qua fuit conservata, quâ ex semi-
 nibus sub terrâ conditis, postea
 emergebant planta. Ultima adsertioni
 nos calculum addimus, cum priores
 sint commenta vanorum hominum
 ex ignorantia veri provenientia,
 animalia in diluvio erant peri-
 tura non stirpes, & non expressè
 dederit DEUS *Noacho* in man-
 datis, ut has in arcâ adservaret.
 Ex his igitur surculis plantarum
Noachus postea non solum vites re-
 sti-

61

stituit, sed & vineas instituit, illudq;
inventum explorata utilitatis experi-
entia sepe auxit, donec ad perfectionem
pervenit.

SECTIO QUARTA.

*Ea, quæ de esu Carnium disputantur,
quod fieri potest, explicat.*

§. I.

His quæ tradita sunt ita sese habē-
tibus, ad ductū regulæ Hebræ-
orū, על ראשון ראשון, על אחר אחר,
de primis primo, de ultimis ultimo agen-
dum, expendenda est quæstio, utrum
primo homini licuerit uti ad victum cæcis
animantibus? Auctores enim quosdam
eandem materiæ de cibo innocentis ho-
minia subjecisse deprehendimus. Sed
quam ferax super hac re divorti-
orum leges? Audimus alios negan-
tem tueri partem, alios in adfirman-
tium castra descendere comperi-
mus, ut invenire medium, quo ire
est tutissimum, sit res non mini-
mæ difficultatis. Haud tamen te-

merè me facturum arbitror, si in
adfirmantium ivero *sententiam*, cum
 sit *ea* non vanis superstructa fun-
 damentis. Præcipuum illorum pe-
 titur ex defectu communis juris & ob-
 ligationis inter hominem & cetera ani-
 mantia. Etenim, quia propter de-
 fectum rationis in brutis, voluntatis
 pariter, quæ in utramque partem
 se flectere & ad normam quam-
 piam moralem componere potest,
 nec non impotentiam præstandi acti-
 ones homine dignas, nullum inter ea
 & hominem intercedit pactum, nullaque
 ex hoc vel à parte brutorum erga ho-
 minem vel à parte hominis erga bru-
 ta datur vera obligatio, sequitur nul-
 lum deprehendi jus, vi cuius hinc
 cum illis amicitia & societas injuncta
 est. Denegato vero tali jure, sicut
 facile ob rationes allatas denega-
 tur, fit mox tale consequens, dari in-
 ter ea, utpote inter tales res, quæ
 se mutuo lædere possunt & proba-
 bilibus de causis velle intelliguntur,

statum quemdam belli, hoc est, posse eadem se se invicem ledere sibi que injuriam offerre. Ergo quid obstat? quo minus respectu hujus status, primo homini facultas fuerit cadendi & comedendi animalia, absque quapiam, in ea aut DEUM, qui talem statum inter hominem & bruta ordinavit, factâ injuriâ, sicut eadem robis etiamnum est concessa, & ejus status documenta bruta in hominem crudeliter sedientia sæpè pariter dederant. Proximum huic fluit ex argumentatione à minori ad majus. Nimirum, si animantia rapacia citra injuriam reliqua innocua, in que nil boni contulerant, conficiunt & devorant, multo magis licitum erit hoc homini, cui datum erat exercere dominium in quævis animalia, & quibus homo velut in compensationem cædis prospexit pabulum, quæque is contra incurtus & impetus immanium belluarum defendit. His accedit denique hoc, quod si in esum non mactata fuissent ani-

manlia, tanta eorum metuenda fuisset multitudo, ut homini fuisset habitatio non modo molesta, sed & adeo angusta, ut nullum fere locum commodum domicilio & à brutis vacuum invenisset.

§. II.

Nec valent quæ bis objiciunt *ad-*
verse sententiae Patroni argumenta,
ducta cum à defectu instrumentorum
carnibus devorandis necessariorum, hoc
est, dentium anteriorum oblongo-
rum, acutorum & à se invicem se-
jectorum, propter quem opus est
homini cultro secandis carnibus;
tum ex naturâ infantum, quæ non-
dum consuetudine pravâ corrupta
fructus præ delicatissimis carnibus ad-
petit, eo ipso indicans, fructus esse vi-
sum homini proprium & naturalem;
tum ex eo, quod nulla in promptu
sit ratio, cur homo animo tantum
obleqvuturus innocuum animal, quod
vitam ab eodẽ habet Creatore, cedat,
 nec

nec possit se purgare exemplis leonum &c. quibus natura carnes in vitum destinavit, homini vero non; aut alia desumpta vel à circumstantiis antecedentibus, quod homines intemperantiâ abrepti & immoderatâ edendi libidine fracti demum esum carniū introduxerint, vel consequentibus, quod crudelitas hominum animalium cædibus velut accensa & irritata in ipsos homines proruperit, ut hoc ὀφθαλμοφανέως detegit Plutarchus in sec: Orat. de esu carniū & in Gryllo, vel deniq; exemplis plurimorum a carne abstinentium ut Bajanorum in Cambajâ, Braminum aliorumque. Hæc inquam licet verè & adcuratè sint formata non valent: nam (N) præcipuus eorum scopus est admonere hominem frugalitatis, eique temperantiā injungere, ne cibus immodicè inhiet & pingui nimis utatur pabulo, quod pecudibus, quibus venter laxior est, proprium est. (C) quædam continent singularia, a singulari vero

ad universale argumentari N. V. C.
 (2) *Abusus rei non tollit rem.* (7) non
 possunt convellere fundamenta prece-
 dentis opinionis, aut eorum vim destru-
 ere. (11) Si possent, non tamen
 ostendunt esum divino juri contrarium,
 quod secundum est adfirmantis partis
 argumentum palmarium, tali ratiocinio
 probabile. Dominabatur primus homo
 animantibus totius terræ, non modo
 ex scientiâ & prudentiâ naturali, quâ
 cognitum habuit, quomodo doman-
 da, tractanda & cicuranda essent
 singula, aut ex peculiari providentiâ
 DEI, qui per Angelos flexisset ani-
 malia ad nutum hominis, sed præ-
 cipue ex auctoritate & majestate, quam
 eidem impertit animalibus omnibus
 tremendam voce יידין optimus Creator.
 Fuit ergo per concessam hoc verbo
 potestatem Adam summus Monar-
 cha & Princeps despoticus et
 erschaffener Welt-Fürst / cui similis
 nullus in mundo extitit nec existet,
 ha:

habens *natura sua* conueniens *dominium* h. e. summum & despoticum. Si autem hoc ita sese habuit, fuit ei potestas *iure divino* permessa, si non ex *expresso mandato*, tamen *consequenter & implicite* ex *concesso dominio*, *cadendi animalia* in *esum & sui usum*. Alioquin enim non verè fuisset *tale* *Dominium*. Imo, hoc pacto *dominium* quod *jam* obtinet *homo post lapsum*, superaret *dominium* in *statu integritatis* acceptum, quod tamen est *coactivum*, & *post lapsum* non per *vo-*
cem הָרָר ut ante *lapsum*, sed per *vo-*
cem אָרָר Gen. 9. v. 2 exprimitur. Errat ergo propter adductas *ra-*
tionem *Grotius*, dicens: *Nec interficere* licuisse *homini bestias* ante *latam*
legem, seu *antequam DEUS* suam de *ver-*
tendis in *hominum* *alimenta* *cæteris* *a-*
nimantibus *voluntatem* *prodidisset*. Gen. 9.
 Molestus nimis hic etiam est *Pytha-*
goras cum *suis* *asseclis*, *magnum* *scelus*
 esse credens τῶν ἐμψύχων ἀπ' αὐτοῦ, &
 novam prorsus comminiscitur do-

gma *Porphyrius*, qui lib. 7. de *Abst.* præcipuè *Philosophos* carnes comedere vetat: præterquam enim quod horum curiosas & nimis absurdas sententias dominium hominis in animantia satis refutet, per quod etiam ea occidere fas erat quæ homini non nocuere, destruit tam illius quam hujus opinionem, falsum illud principium, ejus impulsu tam ridiculum amplexi sunt commentum, nimirum certò sibi persuadebat *Pythagoras*, quem secuti sunt ejus discipuli & *Porphyrius*, animas hominum post destructionem corporis proprii in corpora ferarum transire, animam illic semper eandem esse, licet in varias migret figuras, ut *Ovid.* per prolopopœiam ipsum *Pythagora* exemplum inducens fatur, atque inde probare volebat piaculum esse carnibus vesci: quia sic facile fieri posset, ut quis bubulam de aliquo proavo obsonaret, ceu ex *Tertulliani Apolog.* contra gentes id colligere licet, quod indignum foret factum.

Verum hoc dogma remotissimum esse à veritate, docent satis fidei fundamenta de statu animæ; ostendunt etiam clarè Pneumatici per differentiam specificam, quæ datur inter hominem & bestiam, nec non per defectum actionum quarundam humanarum in brutis: nam si daretur animæ de corpore in corpus transmigratio, remaneret saltem reminiscentia & recordatio illorum, quæ prius anima egerat, quod tamen non fieri testatur experientia. Igitur, quia absurdum est principium, absurdum inde etiam deductum principiatum quis non videt? Et quamvis ratione vite suæ, Hebrais חַיִּים , Græcis ζῶα καὶ ἔμψυχα, Latinis vero animata, dicantur bruta, non tamen ex eo, quod expetunt, obtinent pythagorici: quippe, εἰ δὲ ὡς φασὶ, καὶ τὰ φυτὰ ψυχὴν ἔχει, ὅτιος ἂν εἴη βίος, μήτε ζῶων, μήτε φυτῶν ὑμῶν ἀποτεμνόντων σί, ut ajunt, etiam plantæ animam habent, (& ideo etiam plantarum esum denegare vellent) qualis

lis esset hominum victus, cum neque animalia neque plantas cederemus. Mit-
tant igitur Pythagorici, si sibi libitum
fuerit, animata cædere, & exem-
plo Alexis, qui in Atbide apud Athe-
neum confessus est, quod veni-
ens è foro ἔδὲ ἐν ἡγοράσῃ ἐμψυχον,
ἀλλ' ἰχθύς τεθνηκότας, comedant pi-
sces mortuos, aliaque mortua ani-
malia. Nos, qui scimus piaculum
esse vesci cadaveribus, mactamus in
escam animalia, adhuc adfirman-
tes, idem jus, quamvis herbas ar-
boresq; expressè nominaverit DEUS
Gen. I. v. 29. primo homini conces-
sus fuisse: quia unius positio non
est alterius exclusio, & hoc Gen. 9.
apertè confirmatur, qui locus, di-
centibus Dominico à Soto, Cajetano,
Cornelio à Lap. Riveto aliisque, est pri-
oris quasi ἐξήγησις & illustratio. sed
de hoc loco plura infra. Si tamen hic
steterimus à parte D. Varenii dicentis,
hominem primum, licet habuit jus cibi
ἀνματώδεως, cessisse tamen juri suo, cum
 lex

lex esum carniū non clarè exprimeret aut expressè prohiberet, vel B. Hulfemanni adfirmantis, *protoplastos* abstinuisse ab *esu carniū*, tum quod non egerent eo ad *sustentationem corporis*, ad quam necessitatem *elus ejus* postea indultus sit, tum quod *alios cibos salubriores* habuerint, non erit id à statu integritatis alienum; nec vacillabit *nostra* assertio: à negatione enim *usus rei*, ad negationem *ipsius rei* N. v. C.

§. III.

Quæstionem vero de *συμφορὰ* *ante-diluvianorum*, si velit quis scrutari, nec erit illa neganda: nam *sine carniū esu* corruptissimos *homines ante-diluvianos* ad scelera, *comestationes*, *libidines*, *furores* eorumque irritamenta pronos, *frugalius & strictius vixisse* contrarium est *judicio à Christo de eis prolato* Luc. 17. v. 27. Deinde, *innumerabilis hominum multitudo* à conditi orbis exordio ad *diluvium* *foecundâ* *humani generis* mul-

multiplicatione *terram* opplevit; ho-
 mines præterea *μακρόβιοι* & robustis
 giganteisque corporibus fuerunt. At
 horum copiosissimo alimento indi-
 gentium *desiderio*, neque frumentum,
 neque olerum neque leguminum,
 neque quarumcunque tandem ar-
 borum fructus sufficiebant, (nisi
 quis malit concedere tunc tempo-
 ris homines bestiis convenientia
 nutrimenta quoque consumpsisse,
 quod à ratione abhorret) sed etiam
visdem *carnium* eius adprimè fuit ne-
 cessarius. Certè, nisi tunc *agni* ma-
 ctati fuerunt propter *escam*, cur
 quæso *inde* laudem retulit *Ahel*, quod
primogenitos pingues in sacrificium
 DEO offerret? perinde enim fuis-
 set, an *pinguibus*, an vero *macilentis* fa-
 ceret sacrificium, si non propter
esum *carnium*, sed solum *pellium* *usum*
 gregè pascebat. Nec deniq; est veri-
 tati consentaneum, *plus* datum fuisse
homini potestatis post diluvium in anima-
lia ratione usus quam ante: nec potest
 demonstrari, cui *usui* pisces volu-
 crum.

rumq; varia genera intervierint, si non *esui*? aut quò positæ sint *carnes*, postquam pelles animantium ad vestitum fuerunt detractæ? quia non videretur probabile *eas* ceu *inutiles* fuisse abjectas. Verum dum *hec* insinuamus, forte erit parata *instantia* à *silentio scripturae* de *esu carniū* ante diluuium. Quasi vero, *multarum rerum*, de quibus est *silentium*, *usus* adesse non possit. Sic non memorat *eadem*, homines *frumentum* usurpasse aut *panes* ex eo confecisse: silet etiam de *potu*. Quis tamen, nisi *vitam* absque *pane* & *potu* sustentare potis, argumentabitur *ea* non fuisse *in usu*? Nec *Rabbini* ad Gen. 9.v. 3. ut solent, *his verbis*, quæ *Josephus Albo* in עקרוס ספר annotavit, provocent, בתחילה נצטווה אדם הראשון בקצרה מצוות שנהגו בהן האנשים לפי קבלת רז"ל עד נח ולגת התור אכילת בעלי חיים שהיה אסור לאדם הראשון כי בתחילה לא התיר להם אכילת בעלי חיים אלא אכילת הצמחים כלכר וגו' ואחר כך התיר אכילת הבעלי חיים לגת

In principio praecepta quaedam data sunt primis parentibus, quibus usi sunt homines usque ad Noachum, juxta traditionem Rabbiorum nostrorum pie memoriae. Noacho vero permissus est esus animalium, qui Adae interdictus est. Nam in initiis non permissus est homini esus animalium, sed tantum esus eorum, quae è terra germinant, seu fructuum è terra nascentium tantum &c. Et postea Noacho permissus est esus animalium. hæc ille ex mente Talmudicorum. Quamvis enim faciat hic DEUS mentionem esus Carnium, non tamen ex eo fit hæc sequela, DEUM tum primum esum carnium Noacho permisisse, vel propter incontinentiam hominum, ut censet Tertullianus Montanizans, vel propter σκληροκαρδία, quæ est mens Hieronymi contra Jovinianum, quia benedicens DEUS homini dedit facultatem carnibus vescendi, sed ideo, quod voluerit DEUS legem sancire de sanguine & suffocato non comedendo, quæ
 ext.

*exceptio, cum apponebatur concessioni
 generali, visum tuit DEO prius con-
 cessionem illam repetere, ut melius
 caperetur sequens interdictum, &
 ejus eo major haberetur ratio,
 quo major sua erga hominem
 fuerat liberalitas. Si vero qui-
 dam intempestivè seduli per-
 tinaciter pro parte negantium stare
 velint, concedimus iis faciles, Esam
 usumque carniū non adeo frequen-
 tem & communem fuisse ante quam post
 diluvium. Addimus etiam hoc clau-
 sulæ loco, si sanctioris vitæ homi-
 nes ante-diluviani à carnibus ab-
 stinebant, aut parcius iisdem vesce-
 bantur, id eos non fecisse ex religio-
 ne, ut Pontificii statuunt, quia hoc
 fuisset ἐθελοθρησκείας, sed ex tempe-
 rantiâ & frugalitate; nec non ideo, quod
 carnes in apparatusu cibariorum ex-
 pressè non nominarentur. Plura de hac
 controversiâ, aliisque quæ hic dispu-
 tari solent, συζητήσεται relinquimus.*

Interim & semper hoc magni momenti judicandum est, quod habeamus jus in animalium vitam sine tyrannidis aut injustitiæ metu, nec manducemus cum scrupulo ac sine fide.

SECTIO QUINTA

Observatis precipuis, quæ circa Arborem vitæ, Arboremque scientiæ boni & mali, occurrunt ἀξιωματικῶς, opelle finem facit.

§. I.

Sed למתחיל אומרים צמור *incipienti* aliqui dicunt *perge, absolute:* quia טרחא אחר סתרוך טרחא *prolixitas* omnis molesta & laboriosa est. Brevissimè igitur inquiremus in duas illas nobiles arbores, *Arborem vitæ, & Arborem scientiæ boni & mali, quarum peculiarem facit mentionem sacer Historicus Gen. 2. v. 9. ut eluceat cui usui primis Parentibus fuerint. Prior עץ חיים non eo nomine ideo est appellata, ut memoriale quasi ac symbo-*

totum vitæ à DEO acceptæ esset,
 tum enim non modo *hæc* sed etiam
omnes reliquæ, arbores vitæ (Symbo-
 lum enim una æque ac altera be-
 neficii vitalis fuit) vocari potuis-
 sent, & non opus fuisset *custode Che-*
rubino ad prohibendum omnem pro-
 to-plastis aditum, ne extenderent
 manum suam & lumerent de *eâ,*
 ac comederent (sunt verba DEI)
 viverentque in æternum, sed ab
usu, esu & effectu. Præterquam enim
 quod *corpus aluisset* ex naturâ sibi
 insitâ vi & peculiari divinæ ordi-
 nationis beneficio, fecisset etiam
vitam hominis (N) longævam, ut pro-
 toplasti *eam,* qualem ab initio acce-
 perant, *incorruptibilem* in perpetuam
 annorum seriem *protraherent,* donec
 DEO ita volente è statu hoc ani-
 mali in gloriosum translati fuissent.
 (D) *Constantem:* prohibuit enim ne
corpus hominis infirmitate vel ætate
mutaretur in deterius, sed quo ies-
 cunque *eâ* vesceretur Adam, caro
 ejus

ejus semper quasi floresceret. Quæ tamen de privatione *actus* non *potentie* dicta sunt: quia consistebat immortalitas ista in *posse non mori*, aliquando, in *non posse mori* constituetur. (A) *Letam & hilarem*, pellendo omnem tristitiam & melancholiam, ut non modo *videret* homo, sed etiam *benè*, id est, cum tranquillitate & voluptate, *viveret*. Hæc *virtus* arboris, ut *ipsa arbor*, non *supernaturalis* sed *naturalis* fuit, ut vis sanandi aliis herbis: recenset enim *Sacer Historicus* eam inter *alias arborum species*; mansit quoque hoc *virtutis pharmacum* post *lapsum*, quod non factum fuisset, si ea *supernaturalis* fuisset. Mansit inquam *ratione potentie*, sed *ratione actus* desit, ut nulli hominum prodesset, quoniam *hic* fuit interversus à singulari displicentiâ DEI vindictisque justis, teste *Kirchmajero*. Quod dum dicimus, non facimus cum *eis*, qui *banc arborem*

di-

diluvio periisse statuunt: quippe ea, non minus quam *alia arbores*, ad perfectionem mundi concurrens species est, quâ unâ sublatâ periclitaretur unio mundi integritasque ejus. Et quamvis una numero fuerit, quod tamen non adeo scitè probatur, propagavit se tamen postea reliquarum more, vi divinæ benedictionis, licet homini nequicquam amplius inservierit: possunt enim unius rei plures esse fines nobis ignoti. Valeant denique illorum ineptiæ, qui hanc arborem eo temporis articulo degustandam volunt, quo translatio in alteram vitam facta fuisset, ubi perfecta demum fuisset immortalitas, h. e. etiam potentia moriendi exularet: non enim teste Calodio, ob immortalitatem alterius, sed vitam & sanitatem hujus seculi hac virtute instructa fuit, & ideo in medio horri posita, ut homo, cum vellet & quoties vellet, de eâ decerperet.

Altera arborum, quarum præcipue
 meminit Moses, est עץ הדעת טוב ורע
 Arbor scientiæ boni & mali. Sic
 dicitur hæc non ob creationem, in quâ
 omnia טוב ורע valde bona producta
 sunt, & non admittit indifferenti-
 am ad bonum & malum habitua-
 lis & concreata perfectio, & vo-
 luntatis non nisi ad bonum determi-
 natio. Non â falsa satanæ persuasione,
 quâ primos Parentes deceperat:
 nam sic adpellata fuit ante seductio-
 nem & colloquium serpentis ab ipso
 DEO, & retinisset hoc nomen,
 etsi homo â serpente non fuisset
 seductus. Nec â peculiari vi confe-
 rende scientiæ, quam illi tribuere Ju-
 dei, Socinista & Ophite: si quippe
 hæc ratio valeret, non argui posset
 Satanas mendacii, promittens scienti-
 am divinam Evæ, si de fructu hujus
 arboris decerperet. Sed vel per πρό-
 ληψιν ab eventu futuro: quia hujus li-
 gni esu proprio damno experti sunt
 primi parentes quam bonum sit pa-
 vere

rere mandatis DEI, & quam *malum*
ea transgredi. Vel præcipuè *per singu-*
larem DEI ~~ἕκαστων~~ *ἕκαστων*: hac enim proto-
 plastos admonitos voluit, ne *maiores*
pro suâ sorte adpeterent scientiam, nec
relicto DEO arbitrum boni & mali con-
stituerent, aut *extralimites sibi præ-*
scriptos prudentia suæ periculum face-
rent, hoc vel illud tentando. At-
 que ita per hoc *obedientie* speci-
 men eis ostendere voluit, quam *ho-*
nestum sit obedire DEO, malum vero
non obedire. Singulare est, quod *Rabbi*
Jehuda Ben Samuel ex lege latâ circa
arborem scientie boni & mali septem
 præcepta Noachidarum excerpit,
 hinc *verba ejus,* adponere lubet. כִּאֲשֶׁר
 הַאֱלֹהִים שָׁמַעוּ פֶּסוּק וַיִּצוּ ה'
 עַל הָאָדָם לֵאמֹר סִימָן לְשֵׁבַע מִצְוֹת
 שֶׁנִּצְטַו בְּנֵי נֹחַ וַיִּצוּ אֱלֹהֵי הַדִּינִין ה' בְּרֹכַת
 הַשֵּׁם אֱלֹהִים ז' עֵץ עַל הָאָדָם ז' שְׁפִיכוֹת
 דָּמִים לֵאמֹר ז' גְּזֵלוֹי עֲרִיֹת מְכַל עֵץ הַגֵּן
 ז' גְּזֵל אֲכַל תֹּאכַל ז' אֲבָר מִן הַחַי
Quemadmodum cum auditur comma
illud, & præcepit Dominus DEUS ipsi

Adam dicens &c. *Signum est seu indicatio septem praeceptorum, quae Noachidis imperata sunt. Et praecipit, sic denotat judicia, seu Praeceptum de judiciis (quoniam in eis praecipio est atque imperium) Dominus, praeceptum de non maledicendo Nomini seu Numini sanctissimo; DELIS, interdictum cultus extranei seu Idololatriæ: Ipsi Adæ seu Homini, interdictum Homicidii: Dicens, interdictum incestus (quia scilicet dicit Dominus Jer. 3. v. 1. increpationi de scortatione subjungitur) De omni ligno horti) furtum, quia bona quaedam vocabulis illis etiam denotantur) comedendo comedes, membrum animalis viventis. hæc ille. Naturalis tamen hæc erat arbor, licet tanta fuit virtutis: non enim est, ut temerè à literâ discedamus. Cujus autem speciei fuerit, inter tot discrepantium sententias non terminare est facile. Alii eam ficum esse volunt, hæc potissimum moti ratione, quod Adam post lapsum ex foliis ficus sibi*

sub-

subligacula fecerit. Alii *malum* ex
Cant. 8. v. 5. pro *quâ sententiâ* etiam
extat *verlus*,

*Mala mali malo meruit mala maxi-
ma mundo.*

Alii pro *fieu Indicâ* pugnant: quia
hujus fructus maximi, adspectu o-
mnium jucundissimi, pulcherrimi,
saluberrimi, tolia latissima habentes
ac in oriente etiam non infrequen-
tes. *Alii* denique ut *Calovius*, pu-
tant *speciem planè singularem* esse, nec
amplius in rerum naturâ *superstitem*.
sed *filet scriptura*, *filebimus* forte &
nos, non sine profundissimo animi
mœrore in memoriam *nobis* revo-
cantes *illam malorum congeriem*, quam
sibi posterisque suis adtraxerunt pro-
toplasti fructus hujus vetiti esu.

Hæc sunt B. L. quæ de *bac* re
brevissimè comminisci potui. An
ubique recta iverim, meum qui-
dem non est dicere: quia lubens
concedo, *nihil esse tam certum, in quo
non est dubium*. In totum tamen o-
leum

leum & operam me perdidisse/ non spero:
 si enim aliud nihil, hoc tamen DEI gratiã
 præstiti, ut cuius constet, *primèvam fru-*
galitatem in nimiam turpemq; nefas! *de-*
generasse luxuriam. Discant ergo hinc ii,
 quorum unica cura est animo obsequi & lu-
 xus agitare, voluptatibus & luxuriã bellum
 indicere: nam ut scite loquuntur *Rabbini,*

הבלתי מסתפק ברו ספקו
 ואבר גם לחם חקו

*Qui non est contentus eo quod ipsi sufficit;
 Is quoq; panem suum quosdianum perdet.*

Discant ii, qui ex benedictione di-
 vinã rem magnam fecerant, & qui-
 bus est copia rei familiaris, memo-
 res esse & grati: quippe dicentibus iisdem,
 כל הטעם ואינו מברך נקרא גזלן
*Quicumque gustat (edit) & non agit
 gratias vocatur raptor.* Discant denique
 ii, qui egestatis onere premuntur, reliquiq;
 omnes, quibus salus æternæ curæ cordique
 ,, est, cœlestia fercula anhelare: *Ibi enim*
 ,, erit effluentia divitiarum, influentia
 ,, deliciarum & confluentia bonorum; ibi
 ,, vera scientiæ boni & mali arbor, arbor
 ,, etiam vitæ erit idem, qui nobis erit omnia
 ,, in omnibus, JESUS CHRISTUS

in æternum,

יְהוֹשֻׁעַ

Synnerlige Gode Wänn
JOHAN WÄN

Wär första Faders stånd man Engla lef-
nad kalla

Kan billigt/når man sig till sinnes för then pracht/
Han had till Siählen sin/ia ock then stora macht
Han fick af honom som högs: härskar öfwer alla.

Här kommer och än till then fågring kroppen hade/
Och fast deß ämne rear af Jord och swarter mull/
Af ålder then doch en sin sundheet mista skull:
En saffe af lifsens trä den stärkand krafft tillade.

Men att af hunger eij/ then han wis: med os hade/
Förswagas skull hås krop bles wischus full af spis
Förordnat till hans tiens: thet sköna Paradijs
Af GUD/ till hwilkens låf han thetta endast wände.

Omkiönt han af sin macht af all ting kunde taga/
Till maat sin kropp (ill södd) i örter doch hans spis
Bestod/ och thet med seen på bästa sätt och wiis
Förrog den hungers wärk/ han kände uti sin maga
All thetta hafwen I med mehra wackere flurie

I Ehrs sinriika wärck: det nu med allas låf/
Till proof af trogen siije I giore i Pallas håff/
Sig reer i huset frä' och sin fullbordan nutie. (der/
Gud framgeet lyckas låt Ehr wärk Ehr sielf till he-
Till huanad/Wänn: Slächt/ar I det måhlet fate
Kund få/ som Pallas haer för sina trälar sact/
Thet hände Ehr så wis: so iag med Alfwar Beder,

FRATER & AMICE ex animo.

Nunquam qui te Bacche adamant ex
pectore toto

Mortales avidi, fasve nefasve vident.

Non illi reputant animo quæ *fercula primo*

In *viatum* dederit summus *lôva Patri.*

Diverſo aſt animo qui ſunt, cui prava
voluptas

Inviſa eſt nimium, vitaque juſta placet,

Primi hominis miti viatu prædaque palati

Se ſic privatum, nocte dieque dolet.

Ergò ritè doces muſarum portio pulchra,

Hoc dum de viatu fundere verba ſtudes,

Quod tibi non cordi ſpumantia pocula
Bacchi,

Non fuerint triftes immodicæque
dapes.

Pergito ſic ſemper *modicis* accumbere
menſis,

Et, ſpondent Muſæ, *fercula lauta*
feres.

Per

JOH. Pihlmann.

PEREXIMIE DOMINE RESPONDENS,
Cognate sincerè dilectè.

Quæstio primi hominis de victu doctæ
movetur,

Sed quæ Doctorem torserat ingenia;
Hic Veterum digne veneror cum scripta vi-
rorum,

Illis tum letus, proxima duco tua.
Hicce dies ferme est quo te Celebrare licebit,
Namque tibi doctæ, premia frontis alit.
Qui vitam rectam (quavis quia labe ca-
rentem)

Egisti in studiis, Pieridumque choro.
Qui quoque Musarum merito es proventus
in arces,

Quo non exiguo, facta labore via est.
Sunt tibi crede mihi jam dudumserta pa-
rata,

Tempora quæ lambent, si tua fata sinant.

JOHANNES LUND.

